

Univerzita Palackého v Olomouci
Pedagogická fakulta
Katedra společenských věd

**VÝVOJ POLITICKÝCH STRAN
NA OLOMOUCKU JAKO SOUČÁST
PROCESU FORMOVÁNÍ
OBČANSKÉ SPOLEČNOSTI**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vypracoval: Matěj KOUBA
Vedoucí práce: Mgr. Pavel KRÁKORA, Ph.D.

**Studijní obor: Společenské vědy a výtvarná výchova
se zaměřením na vzdělávání**

Olomouc 2021

SOUHRN

Tato bakalářská práce se věnuje politickým stranám v období let 1918-1938 s konkretizací na oblast Olomoucka. Je uveden přehled česko-německých vztahů, přehled nejdůležitějších politických stran, přehled volebních výsledků v parlamentních volbách a dále je uvedeno téma občanské společnosti v souvislosti s politickými stranami. Bylo pracováno s knižními zdroji a také bylo využito archivních zdrojů. Politické strany měly v první ČSR značnou působnost a jejich zkoumání poskytuje poznání o začátcích české demokratické tradice. Tato práce se také snaží čtenáře podnítit k občanskému vědomí, kterého je potřeba k udržování demokratického zřízení, čímž se snaží přispět k udržení současné společnosti a předejít jejímu zániku.

SUMMARY

This bachelor thesis is describing the activity of political parties in Olomouc region during the period of 1918-1938. There are listed overview of Czech-German relations, overview of the most important political parties of this period and overview of the parliament election results. There is also mentioned subject of civil society in connection with political parties. There were used book resources and archival resources too. Political parties had great power in the first Czechoslovak Republic and the research of them gives knowledge about the beginnings of Czech democratic tradition. This thesis provokes the reader for more civil awareness, which is needed for maintaing democratic function of the state. This can support todays society and can prevent it from its own ending.

„Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně pod vedením
Mgr. Pavla Krákory, Ph.D. a používal jsem pouze uvedené zdroje.“

V Olomouci dne .....

Podpis .....

Děkuji mému vedoucímu Mgr. Pavlovi Krákorovi, Ph.D. za odborné vedení a dohled při vypracování této bakalářské práce. Dále také děkuji za cenné rady, trpělivost, ochotu a vstřícnost při konzultacích, které mi věnoval. Také děkuji všem vyučujícím na Pedagogické fakultě, kteří mi byli při studiu inspirací. Děkuji i mé rodině a přátelům, kteří mě podporovali.

OBSAH

1 ÚVOD	7
2 HLAVNÍ ČÁST	11
2.1 Stručný historický nástin a česko-německé vztahy	11
2.1.1 Masaryk a jeho pojetí Čechů a Němců	12
2.1.2 Počeštění Olomouce	13
2.2 Politické strany dle ideového zakotvení a jejich rozdělení	14
2.2.1 Stranicko-politický systém v první ČSR	15
2.2.2 Sociální demokracie	16
2.2.3 Komunistická strana Československa	18
2.2.4 Národně socialistická strana	20
2.2.5 Československá strana lidová	22
2.2.6 Agrární (republikánská) strana	23
2.2.7 Živnostenská strana	24
2.2.8 Národní demokracie	25
2.2.9 Čeští fašisté	26
2.2.10 Německá nacionální strana	28
2.2.11 Německá národně socialistická (nacistická) strana dělnická ...	28
2.2.12 Němečtí agráři	29
2.2.13 Němečtí křesťanští sociálové	29
2.2.14 Jiné menšinové strany	29
2.3 Volby a volební výsledky	30
2.4 Politické strany a občanská společnost	34
3 ZÁVĚR	36
SEZNAM ZDROJŮ	37

1 ÚVOD

Téma této bakalářské práce ke mně přišlo náhodou. Ujal se mě pan doktor Krákora a poradil mi téma zaměřené na vývoj politických stran v období První republiky v souvislosti s formováním občanské společnosti. Umístění na Olomoucku jsme vybrali proto, že jsem narozen v Olomouci a i dnes aktuálně (2021) v ní bydlím. Téma jsem přijal, protože již z názvu mi bylo jasné, že při vypracování mohu poznat nové zajímavé věci o území mého rodiště v oblasti nejenom politicky stranické.

Při zamyšlení nad tématem této práce vyplývá, že se jedná o širší tematický okruh. Do tohoto okruhu patří téma První republiky obecně, protože období let 1918-1938 je obdobím jejího trvání, přičemž tyto roky jsou ohraničeny koncem první světové války (11. listopadu 1918) a podepsáním Mnichovské dohody (29. září 1938). Téma První republiky je zásadní, protože v této parlamentní republice vzniklo mnoho stran, které v ní působily. Tyto strany působily samozřejmě i na Olomoucku, tudíž hlavní zaměření bude v této práci směřováno k přehledu jejich volebních výsledků na tomto území. Bude ovšem velmi důležité nejdříve tyto politické strany popsat a vyjasnit, aby o každé straně byly jasné její základní stanoviska a ideové zakotvení.

Téměř polovina Olomouce byla tenkrát německá, tedy v této práci budou rozebrány i politické strany německé. Češi na Olomoucku žili společně s Němci, a proto se v této souvislosti budu věnovat i stručnému nástinu česko-německých vztahů. Tyto vztahy jsou velmi zajímavým tématem, které se v historii různě měnilo a formovalo. Původně vztahy mezi Čechy a Němci nebyly příliš dobré a navzájem se vnímali s předsudky. Nejhorší zlom v česko-německých vztazích později způsobily události druhé světové války, které vedly k odsunu Němců z českého území. Ve druhé polovině 20. století docházelo k usmiřování česko-německých vztahů a do dnešního dne je uskutečňována mezi námi a Němci spolupráce.

V letech 1918-1938 byla v První republice prosazována čechizace, neboli proces počesťování. Jako první tedy půjde pozornost politickým stranám českým, následně pak německým. Jako Čechy nás samozřejmě první zajímají strany české.

Hlavním cílem této práce je **podat jasný a stručný přehled o politicko-stranické situaci na Olomoucku v letech 1918-1938.**

K tomuto cíli povede metoda literární rešerše, což bude zahrnovat průzkum knižních zdrojů, dále průzkum archivních zdrojů. Internetové zdroje budou ponechány

na úplné minimum. Z této metodiky budu uplatňovat organizační strukturu uvádění témat postupně za sebou. Jde o to, aby si čtenář mohl díky této práci udělat základní představu a přehled o stranické situaci na Olomoucku v období první ČSR. Krátce řečeno seznámit čtenáře s tehdejší stranickou situací a s tehdejšími politickými stranami. Zároveň tuto práci беру i pro mě osobně jako seznámení s uvedeným tématem. Při dosažení uvedeného cíle může být tato práce odrazovým můstkem pro další bádání nejenom moje, ale i jiných studentů. Tuto práci ponechávám v podobě jasného a stručného přehledu s převážnou a hlavní konkretizací na Olomoucko.

K uvedenému tématu se druží téma občanské společnosti, které bude zahrnuto a rozebráno v poslední kapitole hlavní části. Zde se pro mě naskytne prostor pro přiměřené vlastní úvahy, protože občanská společnost je téma velmi živé a aktuální.

Z mého osobního pohledu byla První republika první příležitostí budovat občanskou společnost, protože jsme již nespádali pod Rakousko-uherskou monarchii. Měli jsme vlastní vládu v čele s prezidentem T. G. Masarykem. První republika určitě nebyla ideální, avšak považuji ji za jakýsi vzdálený předstupeň k naší nynější občanské společnosti. Píšu vzdálený, protože po pádu První republiky jsme byli pod vlivem nacismu a potom pod vlivem komunismu. Stejně jako všechno ostatní, tak i občanská společnost musí postupně růst. Je u ní potřeba, aby byla udržována, formována a v možných krocích zlepšována. Občanská společnost souvisí s politickými stranami, protože tyto strany mohou být k občanské společnosti buď přátelské, anebo nepřátelské. Téma občanské společnosti je tedy podstatnou součástí této práce.

Na První republiku se dnes můžeme historicky ohlížet a můžeme uvažovat a rozebírat její nedostatky či přednosti v zájmu pozorování toho, co dnes funguje jinak a zda je to tak lepší či nikoliv. Pro mě osobně zůstává první ČSR jako náš první úsvit demokracie a začátek naší cesty k ní.

Při mé první návštěvě ve Státním okresním archivu Olomouc jsem u okénka výdeje archiválií ukázal zadání této bakalářské práce a byly mi doporučeny knižní svazky Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960. Konkrétní informace o politických stranách a o volebních výsledcích na Olomoucku že prý najdu tam. Pochopil jsem, že tedy hlavní část o politických stranách a o volebních výsledcích na Olomoucku najdu v místopisu a v SOkA Olomouc najdu doplňující archiválie či zajímavosti. Dostal jsem výběrové katalogy (fondy), ze kterých jsem vybral archiválie, u který se mi zdálo, že by tématicky mohly obohatit tuto práci.

Základní kameny této práce budou tvořit hlavně knižní zdroje se související tematikou. Tyto knižní zdroje použiji pro uvedení faktických informací v obecném rozsahu, z nichž následně bude vycházet konkretizace na oblast Olomoucka, kterou poskytne již zmíněný Historický místopis. Olomoucko bylo samozřejmě součástí První republiky, a proto musí být konkretizace zařazena do obecného faktického přehledu, ve kterém celá stranická situace první ČSR probíhala.

V hlavní části budou kapitoly strukturovány do čtyř kapitol, kterými budou česko-německé vztahy, politické strany dle jejich ideového zakotvení, volby v konkrétních letech a občanská společnost v souvislosti s uvedenými politickými stranami. Struktura kapitol v těchto čtyřech kapitolách bude mít posloupnou podobu a témata budou probírána jasně a stručně. Základem budou faktické informace z uvedených zdrojů. Občas bude text doplněn o nalezené archiválie.

Citace v této práci mají podobu poznámek pod čarou, aby bylo možno hned informaci dohledat v původním zdroji. Mnoho informací v této práci přebírám z uvedených zdrojů. Tyto přejaté informace následně skládám podle tematického zadání této práce. Prohlašuji, že přejaté informace nejsou mým originálním dílem a tedy jsou dílem původních autorů. Hojně používám nepřímé citace (parafráze). Celkový seznam vši použité literatury je uveden na konci této práce.

Mou osobní motivaci pro tuto práci vidím v tom, že tato práce může poskytnout jakýsi startovní bod pro studenta nebo zájemce, který si chce či potřebuje vytvořit základní povědomí ohledně stranického systému a politických stran v období první ČSR s konkretizací na Olomoucko. Proto jsem stanovil cíl této práce jako podání jasného a stručného přehledu s pedagogickým nádechem, protože přece jen jsem studentem pedagogické fakulty a nikoliv historik. Tento cíl se mi zdá splnitelný. Nejenom však pro cizího zájemce, ale i pro mne samotného je tato práce příležitostí poznat dané téma. Další mojí motivací k této práci je poznání politické historie oblasti mého bydliště s přidružením živého tématu občanské společnosti. Toto téma mám zájem blíže prozkoumat. Uvědomil jsem si totiž, že téma občanské společnosti úzce souvisí s filosofickým myšlením. T. G. Masaryk a Jan Patočka jsou mi v tomto ohledu inspirací a vzorem. Při pohledu na události ve 20. století, musím brát pravcový i levicový extremismus jako typy politického smýšlení, které jsou nepřátelské pro občanskou společnost a pro demokratické zřízení státu. Myslím si, že totalitní režimy s extrémistickými ideologiemi nemohou mít lidskou tvář, ale pouze lidskou masku,

která stejně dříve či později spadne. Přirozeně tedy vidím konání dobra v rozvíjení úvah o občanské společnosti, protože právě v občanské společnosti se můžeme jako lidstvo či národ posunout kupředu. Bez ní je posun zdržen či zcela zastaven. První ČSR vnímám jako první pokus o demokracii. První pokusy nikdy nebývají nejlepší, ale svou důležitost si drží v tom, že poskytují poučení a možnosti pro pokusy další, které mohou být lepší. Fungování tehdejší první ČSR spočívalo v jejím politickém (ústavním) zřízení společně s fungováním stranického systému, ve kterém bylo politických stran poněkud více než jsme zvyklí dnes. Rozpad první ČSR ukazuje na to, že ideálnosti demokracie nebylo dosaženo.

Hlavní pozitivum ve vývoji politických stran na Olomoucku v letech 1918-1938 vidím v tom, že Olomoucko v tomto vývoji došlo k počestění. Potom, na téměř půl století, politické strany vymizely (nebo spíše musely být v ilegalitě) přes období Protektorátu Čechy a Morava a následně přes období ČSSR. Výsledky počestvování na Olomoucku se však dlouhodobě udržely dodnes. To vnímám jako hodnotný úspěch.

2 HLAVNÍ ČÁST

2.1 Stručný historický nástin a česko-německé vztahy

Češi a Němci jsou sousedé, kteří si jsou velmi blízcí, ale zároveň i velmi vzdálení. Německo má s námi nejdelší hranici. Ta vede od Saska po Bavorsko a od Krušných hor po Šumavu.¹ Byli a jsme pro Němce významnými sousedy. Každý z nás může vnímat, že Německo se nám může zdát lehce povýšené, nebo že se nám můžou Němci zdát lehce nadřazení. Já osobně z Němců takový pocit trochu mám, avšak nejenom z Němců, ale i např. z₁₀ Britů. Můj názor je ten, že nám sousedé trochu závidějí naši rozmanitou a bohatou českou kulturu.

České země patřily do roku 1918 pod Rakousko-Uhersko. To znamená, že nebyly samostatné, což se změnilo se vznikem První republiky 28. října 1918. Před jejím vznikem Češi a Němci neměli konflikty ohledně českého pohraničního území, které se nazývá Sudety.² Konflikty kvůli Sudetům začaly vznikat a růst v průběhu trvání první ČSR a došly až k Mnichovské dohodě 30. září 1938, protože nacisté si začali nárokovat Sudety v pohraničí s Německem. Otázka Sudetů byla na konci první ČSR závažná.

Do roku 1918 byli Němci na českém území občany rakouskými. Po roce 1918 se však tito Němci stali občany československými, protože se proto rozhodli.³ Na území První republiky pak žila značná část německého obyvatelstva mající české občanství. Na Olomoucku byli Němci usídleni nejvíce v Olomouci, dále taky ve Slavoníně, Nemilanech a Kyselově (Kyselov je dnes součástí Slavonína).⁴ Je třeba ujasnit, že soudní okres Olomouc byl tvořen dvěma politickými okresy, Olomouc–město a Olomouc–venkov.⁵ Jednalo se o Velkou Olomouc (viz 2.1.2. Počeštění Olomouce).

Na Olomoucku byli Němci za první ČSR v menšině (která však nebyla slabá), což je vyzorovatelné z hodnot národnostního složení obyvatelstva. V roce 1921 bylo v Olomouci celkem 84 029 Čechů a celkem 23 334 Němců. A později v roce 1930 bylo v Olomouci celkem 97 754 Čechů a celkem 23 303 Němců.⁶ Z těchto údajů je nám jasné, že Čechů v Olomouci postupně přibývalo, kdežto zastoupení Němců o malý počet zesláblo. Upřímně se těmto číslům nedivím, protože se mi to zdá jako logický následek toho, že my Češi jsme měli konečně svůj samostatný stát (společně se Slováky).

1 ZIMMERMANN, Hans Dieter. *Dějinné sousedství Čechů a Němců*. Praha: Ústav T.G. Masaryka, 2012. ISBN 978-80-86142-45-6. S. 9.

2 Tamtéž. S. 9.

3 Tamtéž. S. 10.

4 BARTOŠ, Josef. *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960. Svazek III, Okresy: Olomouc město a venkov, Litovel, Šternberk, Mor. Beroun*. Ostrava: Profil, 1972. S. 29.

5 Tamtéž. S. 27.

6 Tamtéž. S. 30.

2.1.1 Masaryk a jeho pojetí Čechů a Němců

T. G. Masaryk se dosti věnoval otázce vztahů Čechů a Němců. Masaryk považoval tehdejší nacionalismus za překážku pro smír mezi námi a Němci, přičemž tento nacionalismus byl pro něj fanatismem.⁷ Problém pro Masaryka byl i v oblasti jazyka, z čehož jako východisko navrhl uvést v platnost tři úřední jazyky, kterýmiž by byly čeština, němčina a polština.⁸ Kde je nejvíc obyvatel daného národa, tam by se používal onen jazyk tohoto národa. Podle tohoto Masarykova návrhu by to v Olomouci přes první ČSR byla samozřejmě čeština. Za toto Masarykovo zastávání se jazyka jsem velmi vděčný, protože češtinu považuji za jazyk krásný a výjimečný, přičemž podotkneme úctyhodnou kreativitu dialektu hanáckého. Pro smíření otázky česko-německé Masaryk bral v potaz i ústavu, které podle něj měla býti dopřána jistá úprava, která by zahrnovala socializaci politiky stran, správy a politického zřízení.⁹ Masaryk byl zastáncem státního práva českého a považoval za velmi důležité osamostatnění a autonomii českých zemí, čímž si následně zasloužil svou velkou autoritu své osobnosti. Masaryk si byl vědom toho, že trvalá nespokojenost německé menšiny by mohla být problémem při snaze o udržení samostatného českého státu.¹⁰ Němci, kteří i na českém území cítili svoji národní pospolitost vůči Německu, byli provokováni konceptem národního státu patřícího společně Čechům i Slovákům.¹¹ Masaryk si byl velice dobře vědom toho, že německá minorita na českém území byla tehdy snad největším politickým problémem, protože neshody mezi Čechy a Němci mohly mít politicky negativní následky.¹² Sám toto tvrzení jednou pronesl a také pronesl to, že německá menšina je až příliš četná a silná, což byla pravda, protože počet Němců nevypadal zas tolik menšinově jako počet obyvatel jiných národností.¹³ Faktem zůstává, že v českém a moravském pohraničí byla Němců většina.¹⁴ Můžeme tedy vidět, že Masaryk byl více nakloněn pro Čechy a Slováky, ale byl nucen i uvažovat o Němcích, protože v první ČSR byli Němci součástí společnosti. Dá se snadno vytušit, že tato situace však nebyla před rokem 1918 stejná jako po něm. Před rokem 1918 byli v Olomouci v menšině Češi, protože tehdy ještě neměli svůj vlastní samostatný stát.¹⁵

7 NEUDORFLOVÁ, Marie L., *Češi a Němci v pojetí a politice T.G. Masaryka: sborník příspěvků z mezinárodní konference*. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2004. ISBN 80-86495-22-1. S. 69.

8 Tamtéž. S. 70.

9 Tamtéž. S. 70.

10 Tamtéž. S. 71.

11 Tamtéž. S. 115.

12 Tamtéž. S. 117.

13 Tamtéž. S. 134.

14 Tamtéž. S. 134.

15 HÁJEK, Martin. *Olomoučtí Němci 1918-1938*. Olomouc, 2020. ISBN 978-80-244-5726-0. S. 33.

2.1.2 Počeštění Olomouce

Před rokem 1918 se Němci na Olomoucku cítili poněkud ohrožení, a tento strach je vedl k udržování protičeské politiky, která měla svůj původ ve snaze o zamezení procesu zlepšování postavení Čechů.¹⁶ Můžeme tedy poukázat na to, že Němci se chovali v Olomouci poněkud panovačně a jednoduše řečeno neměli zájem na tom, aby Češi dostali kdy možnost mít na tomto území více pravomocí. Do roku 1919, tedy do vzniku Velké Olomouce, se skýtalo averzivní chování mezi Olomoucí a některými z okolních obcí, které měly větší zastoupení Čechů než Němců, což znamená, že se Olomouc a tyto ostatní obce vnímaly s jakýmsi odporem a nechutí, takže mohlo občas vznikat mezi Olomoucí a např. Novou Ulicí nevraživé chování.¹⁷ Česko-německé vztahu na Olomoucku ze všeho nejvíce zhoršila první světová válka, při jejímž průběhu se aktivně uplatňovaly protičeská opatření, kterými byly např. potlačování českých spolků nebo zákazy českých symbolů.¹⁸ Olomoucký politik (později starosta Olomouce) Richard Fischer byl po válce nápomocen svojí politickou aktivitou při vznikání samostatné ČSR.¹⁹ Na jeho příkladě můžeme vidět, že na Olomoucku měli Češi aktivní zájem o samostatný český stát. Dne 1. března 1919 proběhlo v Olomouci sčítání lidu a výsledek ukázal, že více lidí se přihlásilo k národnosti české a o něco méně lidí k národnosti německé.²⁰ Olomoucké židovstvo více tíhlo k německé kultuře a k německému jazyku, což je přimělo k tomu, aby se přihlásili k národnosti německé, protože olomoučtí Židé chtěli zachovat možnost používání německého jazyka na úřadech, což by ovšem pro ně možné nebylo, kdyby počet lidí německé národnosti klesl na příliš nízkou úroveň.²¹ Pro Olomoucko je nejvýznamnějším mezníkem vznik Velké Olomouce dne 23. dubna 1919. Byla to významná událost. Jednalo se o rozšíření Olomouce o okolní území. Okolní obce připojené k Olomouci po spojení měly možnost k prohloubení počešťování (čechizace).²² Srdečným přáním Richarda Fischera bylo, aby toto připojení okolního území k Olomouci bylo počátečním bodem pro rozmach a rozvoj Olomouce.²³ Dle mého názoru se jeho přání vyplnilo a skutečně dnes je na Olomouci vidět, že se velmi rozvinula. Důvod toho, jakou krásnou a hlavně českou Olomouc máme dnes, vizme tedy v události vzniku Velké Olomouce.

16 HÁJEK, Martin. *Olomoučtí Němci 1918-1938*. Olomouc, 2020. ISBN 978-80-244-5726-0. S. 37.

17 Tamtéž. S. 37-38.

18 Tamtéž. S. 38.

19 Tamtéž. S. 39.

20 Tamtéž. S. 49.

21 Tamtéž. S. 50.

22 Tamtéž. S. 50.

23 Tamtéž. S. 51.

Vidina Čechů byla, že Němcům a dalším menšinám budou zajištěna stejná práva, ale i přesto se Čechům jaksi nepovedlo umožnit Němcům plné zapojení do spolupráce na fungování občanské společnosti nového státu jakožto spolupracující občany.²⁴ Šovinistické tendence českého obyvatelstva postupně rostly (možná nechtěně), avšak není divu, protože nový pocit z vlastnictví samostatného českého státu byl jistě silný a Češi nabyli oprávněného dojmu, že ve vlastním státě jsou vlastními pány.²⁵ Jinak řečeno, Češi si za První republiky vyměnili role s Němci.

Za těchto okolností a vztahů v první ČSR fungovaly politické strany, kterým je v této práci věnována hlavní pozornost. Kromě politických stran českých, fungovaly i politické strany německé, a proto zde byl uveden nástin česko-německých vztahů. Nyní se dále budeme věnovat konkrétním politickým stranám. O každé konkrétní straně si uvedeme stručné informace, abychom se v těchto stranách mohli vyznat. Jinými slovy tedy půjde o výčet nejdůležitějších politických stran. V tomto výčtu budou uvedeny některé volební informace, přičemž volbám a volebním výsledkům bude věnována i samostatná kapitola.

2.2 Politické strany dle ideového zakotvení a jejich rozdělení

Přes roky 1918-1938 existovalo v ČSR velké množství politických stran, avšak i přesto existovaly strany, které si udržovaly své silné pozice a tyto strany hrály ve vládních koalicích nejdůležitější roli. Tyto největší strany byly např. strana agrární, strana lidová a strana národně demokratická.²⁶ Těmto největším stranám často pomáhaly strany menší, protože právě kvůli většímu počtu stran nepřipadalo v úvahu, aby pouze jediná strana převzala celkovou kontrolu nad uskutečňováním vlády. Mezi všemi stranami tedy musela fungovat spolupráce. Pomáhajícími stranami byly např. socialistické strany, sociálně demokratická strana a národně socialistická strana.²⁷ Je pravda, že i na českém území vzniklo fašistické hnutí, ale toto hnutí nikdy příliš moc nevyrostlo a při porovnání s ostatními stranami bylo celkem bezvýznamné. Bylo tomu možná z toho důvodu, že v té době byla převážná většina Čechů orientována spíše demokratickým směrem. Na našem území se zájem o fašismus projevil více

---

24 SLÁDEK, Milan. *Němci v Čechách: německá menšina v českých zemích a Československu 1848-1946*. Hodkovičky: Pragma, 2002. ISBN 8072059017. S. 43.

25 Tamtéž. S. 44.

26 BARTOŠ, Josef, ed. *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960. Svazek I*. Ostrava: Profil, 1966. Str. 171.

27 Tamtéž. Str. 171.

mezi Němci, protože národnostně tíhli k Hitlerově NSDAP, která byla v sousedním Německu dosti úspěšná.²⁸

2.2.1 Stranicko-politický systém v první ČSR

Před uvedením konkrétních politických stran si nemohu odpustit malý nástin toho, v jakém systému politické strany v první ČSR vykonávaly svoji aktivitu. Velký počet politických stran v první ČSR nás dovádí k názoru, že první ČSR byla partokracií.²⁹ To znamená, že byla typem parlamentního systému, ve kterém mají právě ony politické strany rozhodující význam. V souvislosti s tímto významným vlivem politických stran je jaksi paradoxní, že ohledně existence těchto stran bylo dosti málo zmínek v nové československé ústavě (přijaté dne 29. února 1920), což bylo zřejmě důvodem onoho značného hejna politických stran, protože jejich existenční zakotvení bylo asi nechtěně zapomenuto.³⁰ Ono stranické hejno ovšem bralo na sebe seskupené podoby, kterýmiž byly spojené koalice stran, které společnými silami následně tvořily koaliční vládu. Zároveň existoval i zvláštní útvar tzv. Pětka (v čele s TGM), který existoval proto, aby pomáhal stranám řešit jejich neshody a tím napomáhat plynulejšímu uskutečňování vlády.³¹ Důležitým a neopominutelným prvkem ve fungování politických stran byly tzv. vázané kandidátní listiny. Jejich funkce byla taková, že poslanec určité politické strany se osobně zavázal k tomu, že jeho politická strana má nárok a právo odvolat ho z jeho funkce, když by porušil např. disciplínu strany, nebo kdyby zastával stanoviska stranu poškozující a celkově cokoliv, co by jeho strana mohla brát jako prohřešek.³² Jednoduše řečeno, poslanecký mandát patřil straně a nikoliv poslanci. V dnešní době se však toto již nepraktikuje a poslanecký mandát dnes náleží konkrétnímu poslanci.

---

28 BARTOŠ, Josef, ed. *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960. Svazek I.* Ostrava: Profil, 1966. **Str. 171.**

29 KRÁKORA, Pavel. *Aktuální společenskovední pohledy na výchovu k demokratickému občanství.* Praha, 2012. ISBN 978-80-7425-167-2. **S. 32.**

30 Tamtéž. **S. 32.**

31 Tamtéž. **S. 32.**

32 Tamtéž. **S. 33.**

2.2.2 Sociální demokracie

Za první ČSR byl název strany Československá sociálně demokratická strana dělnická. V prosinci 1918 bylo plánováno, že sociální demokraté, centralisté a národní socialisté se společně sloučí. Tento plán však nebyl naplněn a sloučení bylo uskutečněno pouze na jeden rok s centralisty.³³ Úspěch sociální demokracie se začal ukazovat již v roce 1919, kdy v obecních volbách české křídlo získalo 32,5% českých hlasů. Úspěch pokračoval dále v roce 1920, kdy v parlamentních volbách na Moravě a ve Slezsku získala strana 318.000 hlasů.³⁴ Někteří příslušníci strany však došli ke zklamání svých nadějí ohledně politiky sociálních demokratů, což mělo výsledek ve formování marxistické levice, která se střetávala s pravicovými předáky strany.³⁵ Levicová odnož sociální demokracie podpořila v roce 1921 vznik Komunistické strany Československa. Tento rozkol mezi levicí a pravicí v sociální demokracii byl v pozdějších letech překonán. Strana vyhranila jasně svou politiku a zařadila se do demokratické části politického spektra. Sociální demokrati vytvářely svůj program pro potvrzení státotvorné pozice a pracovali k přijetí demokratického socialismu.³⁶ V září 1930 strana schválila program Prohlášení zásad, kde byla uvedena snaha o moderní demokratický socialismus.³⁷ V roce 1935 vzniklo další navázání na program nazvané „Za hospodářskou obnovu státu“, což ukazuje, že strana stále projednávala návrhy na hospodářské oživení.³⁸ Československá sociální demokracie zastávala liberálně demokratické uspořádání a tím značně podporovala demokratický charakter ČSR. Významnými subjekty strany byli A. Hampl, R. Bechyně, I. Dérer, V. Dunder a J. Stivín.³⁹ V roce 1929 se Československá sociální demokracie ve volbách do Národního shromáždění stala druhou nejsilnější stranou v ČSR (hned po straně agrární).⁴⁰ Spolupráci s komunisty nebrali čeští sociální demokraté v úvahu, ale při hrozbě fašismu se situace změnila. Protifašistického odboje se zúčastnili sociální demokraté společně s komunisty (což je podobný úkaz, jak když se USA a SSSR spojili proti nacistickému Německu).⁴¹ Skutečně však šlo hlavně o strach z fašistické hrozby,

33 BARTOŠ, Josef, ed. *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960*. Svazek I. Ostrava: Profil, 1966. S. 176.

34 Tamtéž. S. 176.

35 Tamtéž. S. 176-177.

36 MAREK, Pavel. *Přehled politického stranictví na území českých zemí a Československa v letech 1861-1998*. Rosice u Brna: Gloria, 2000. Str. 98.

37 Tamtéž. Str. 99.

38 Tamtéž. Str. 99.

39 Tamtéž. S. 100-101.

40 BARTOŠ, Josef, ed. *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960*. Svazek I. Ostrava: Profil, 1966. S. 179.

41 Tamtéž. S. 179.

protože sociální demokracie zachovávala věrnost demokratickým ideálům, občanské svobodě a podporu samostatné ČSR. Okres Olomouc spadal do Prostějovské župy (volební kraj Olomouc) a tisk české sociální demokracie se nazýval Hlas lidu.⁴²

Německá sociální demokracie (Deutsche sozial-demokratische Arbeiterpartei) zastávala v základě protičeskou orientaci, což pramenilo z jejich nacionálního naladění k sousednímu Německu.⁴³ Němečtí sociální demokraté byli po roce 1920 nejsilnější německou stranou v ČSR. Stejně jako u českých sociálních demokratů, tak i zde se od pravicových členů oddělila levicová opozice, která se později spojila s KSČ. V roce 1925 němečtí sociální demokraté zažili oslabení ve své straně a z tohoto důvodu byli jaksi nuceni ke sblížení s českými sociálními demokraty. Sblížení české a německé sociální demokracie vyvrcholilo v roce 1929, když obě společně vstoupily do vlády.⁴⁴ Tisk německých sociálních demokratů probíhal časopisem *Der Sozialdemokrat*.⁴⁵ Němečtí sociální demokraté o sobě často tvrdili, že jsou nejdříve Němci a pak teprve socialisty.⁴⁶ Silně se u nich projevovalo „národní cítění“, které mělo tendence měnit se v jejich typický nacionalismus. Ukazují na to např. horečné přípravy Němců ze severní Moravy na vykonání plebiscitu v Olomouci, kde v čele této akce stáli sociální demokraté, náměstek Dr. Kraus a městští radní Grün a Illka. Bylo tenkrát zmiňováno, že by podobné chování neškodilo i českým sociálním demokratům.⁴⁷

Dá se říci, že s rozpadem první ČSR po roce 1938 postupně začala slábnout sociální demokracie a následně po roce 1945 dávalo již mnoho voličů přednost KSČ.⁴⁸

---

42 BARTOŠ, Josef, ed. *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960*. Svazek I. Ostrava: Profil, 1966. S. 178.

43 Tamtéž. S. 179.

44 Tamtéž. S. 179.

45 Tamtéž. S. 180.

46 SOKA Olomouc. Fond M 1-3. Karton č. 5. Inv. č. 292. Opis výstřižku z časopisu "28. říjen" ze dne 6.VII.1921, čís. 149. *Němečtí soc. dem. na severní Moravě konají přípravy pro plebiscit?* V Brně, dne 14. července 1921.

47 Tamtéž.

48 BARTOŠ, Josef, ed. *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960*. Svazek I. Ostrava: Profil, 1966. S. 182.

2.2.3 Komunistická strana Československa

Komunisté svou stranu uskupili ve dnech 14.-16. května roku 1921. Považovali se za vedoucí stranu proletariátu a pracujících. Boj proti kapitalismu pro ně bylo hlavní politické téma. S KSČ se spojil svaz komunistických skupin a uskutečnilo se i spojení s německou sekci. Ze začátku zůstala organizace stejně, jak byla předtím v sociálně demokratické straně, ale později byl přijat nový organizační řád, který byl sestaven podle Komunistické internacionály.⁴⁹ Strana potřebovala mít svoje základní jednotky a těmi se staly v roce 1924 závodní buňky, které spadaly pod řízení okresních výborů. V roce 1926 bylo prohloubeno vědomí toho, že strana je v pozici podřízenosti vůči Komunistické internacionále.⁵⁰ Okres Olomouc spadal pod XVII. kraj sídlící v Prostějově a zde vycházel tisk Stráž lidu (hlavní tiskový orgán bylo Rudé právo).⁵¹ Ve straně se postupně odehrávala bolševizace strany. Komunisté často pracovali na svém vlivu na mládež. Již od roku 1921 fungoval Komunistický svaz mládeže. Od stejného roku fungovala také Federace komunistických osvětových jednot, která byla orientována kulturně a ateisticky.⁵² Komunistická agitace byla praktikována hojně. Uskutečňovala se např. mezi ženami, které navštěvovaly ženské agitační školy v jednotlivých komunistických krajích, aby byly vycvičeny k agitaci mezi ženami nestrannými.⁵³ Program školy se pohyboval v okruzích týkajících se témat leninismu, žena v dějinách, žena v kapitalismu, žena v sovětském Rusku, agitace a propaganda v masách proletariátu a ženský tisk.⁵⁴ Dále také komunisté agitovali na pokračovacích školách, kde se snažili započít stávkou. Šlo jim o to, aby na každé pokračovací živnostenské škole měli svoji komunistickou frakci, s čímž souvisel i plán, že komunistické letáky budou rozdávány učňům ve třídách.⁵⁵ Podle nařízení Komunistické internacionály byli komunisté povinni k rozšiřování systematické propagandy i ve vojsku, a proto se i zde děla jejich agitace. Šlo o vytvoření sítě buněk ve všech kapitalistických armádách, což představovalo nutnost organizovat uvědomělé vojáky do malých skupin a tito vojáci dostávali peněžité odměny.⁵⁶

49 BARTOŠ, Josef, ed. *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960*. Svazek I. Ostrava: Profil, 1966. S. 183.

50 Tamtéž. S. 183.

51 Tamtéž. S. 184.

52 Tamtéž. S. 185.

53 SOKA Olomouc. Fond M 1-3. Karton č. 10. Inv. č. 297. Presidium zemské správy politické. Čís. 850/pres. *Komunistická strana, hnutí žen, zřízení školy*. 1 příl. V Brně dne 21. ledna 1926.

54 Tamtéž.

55 SOKA Olomouc. Fond M 1-3. Karton č. 10. Inv. č. 297. Presidium zemské správy politické. Čís. 1305/pres. *Agitace komunistů pro stávkou na pokračovacích školách*. V Brně dne 2. února 1926.

56 SOKA Olomouc. Fond M 1-3. Karton č. 10. Inv. č. 297. Presidium zemské správy politické. Čís. 249/pres. *Komunistická agitace mezi vojskem*. V Brně dne 21. ledna 1926.

Agitace komunistů pokračovala i v dalších odvětvích. Agitovali i mezi učitelstvem.⁵⁷ Dokonce se komunisté také snažili ovládnout hasičské sbory. Tedy probíhala agitace i mezi členstvem hasičských sborů a v jednotlivých případech byli komunisté úspěšní.⁵⁸ Tyto agitace v sobě měly jisté nebezpečí, že komunisté nasazováním svých buněk mohli opanovat dané jednoty ve prospěch svých stranických cílů, čehož dosahovali svojí vytrvalou a bojovnou činností.⁵⁹ Komunisté si svou pracovitostí udrželi i do druhé poloviny 30. let, kdy v tomto období byli hlavní politickou stranou, která prosazovala odboj proti fašistické hrozbě. Touto politikou k ochraně republiky si komunisté získali v parlamentních volbách v roce 1935 na Moravě 174.574 hlasů. Avšak na konci roku 1938 došlo k rozpuštění strany.⁶⁰ Komunistická strana v první ČSR stála na okraji politického systému, protože demokratické strany se od ní přirozeně distancovali kvůli její politice, avšak např. v parlamentních volbách v roce 1925 byli komunisté na druhém místě za agrární stranou. Mezi voličstvem se sice těšili určité úspěšnosti, ale i přesto v Čechách a na Moravě zůstával silnější vliv sociální demokracie.⁶¹

I přes svoji masovou organizaci se z KSČ v období první ČSR stala pouze jakási bezvýznamná sekta.⁶² Bohužel však po druhé světové válce se KSČ znovu vrací a v roce 1948 se u nás dostává k moci, kterou si drží až do roku 1989.

---

57 SOKA Olomouc. Fond M 1-3. Karton č. 10. Inv. č. 297. Presidium zemské správy politické. Čís. 2748/pres. *Komunistická agitace mezi učitelstvem*. V Brně dne 8. března 1926.

58 SOKA Olomouc. Fond M 1-3. Karton č. 10. Inv. č. 297. Presidium zemské správy politické. Čís. 1636/pres. *Komunisté, snaha po ovládnutí hasičských sborů*. V Brně dne 10. února 1926.

59 Tamtéž.

60 BARTOŠ, Josef, ed. *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960*. Svazek I. Ostrava: Profil, 1966. **S. 186.**

61 MAREK, Pavel. *Přehled politického stranictví na území českých zemí a Československa v letech 1861-1998*. Rosice u Brna: Gloria, 2000. ISBN 80-86200-25-6. **S. 147-148.**

62 Tamtéž. **S. 149.**

2.2.4 Národně socialistická strana

Již na konci 19. století existuje národně sociální hnutí, ve kterém měl vedoucí postavení až do roku 1938 Václav Klofáč. Tato strana se dá charakterizovat tím, že sledovala dvě otázky, kterými byly otázka národní a otázka sociální, což stranu často vedlo ke změnám názvu strany. Např. v roce 1900 se jmenovala Česká strana národně sociální. V období první ČSR se jmenovala Československá strana socialistická.⁶³ Ve straně působili hlavně Češi, kteří měli snahu s národním socialismem pronikat na Slovensko, což jim však šlo pomalu a spíše byli schopni občas navazovat kontakty se stranami v Podkarpatské Rusi. Členskou základnu strany tvořili dělníci, řemeslníci, úředníci, ale také např. učitelé.⁶⁴ Strana byla silnější více v Čechách než na Moravě. Národní sociálové potřebovali novou organizační strukturu, což následně zahrnovalo tvorbu místních organizací strany. Tyto organizace byly řízené okresními výbory v soudních okresech. Olomouc byla okresem se střediskem v Prostějově.⁶⁵ Dne 1. dubna 1919 je přijat ve straně nový program, který zahrnuje protiklerikální kampaň a v parlamentních volbách roku 1920 získává národním socialistům 500.821 hlasů.⁶⁶ Strana patřila mezi strany podporující existenci samostatné ČSR a hrála roli v mnoha koaličních vládách v průběhu jejího trvání. Ve 20. letech se ve straně objevují rozpory způsobené bývalými anarchokomunisty (v čele dr. Vrbenský a další), ale již roku 1923 je tato skupina ze strany vyloučena a následně roku 1925 vstupuje do KSČ.⁶⁷ Mezi národními socialisty se ve 20. letech objevují pravicové až fašistické živly, které vznikly kvůli protiněmecké demagogii Jiřího Stříbrného.⁶⁸ Kvůli této dravosti strana vzbuzovala v ostatních českých politických stranách odpor a dostávalo se jí odsuzujícího hodnocení i od nezávislých pozorovatelů.⁶⁹ Strana měla nejvyšší orgán v Praze. Byl to ústřední výkonný výbor. Další stranickou složkou byly župní organizace, do kterých patřila i XII. župa olomoucká. Župy se skládaly z tzv. obvodů. V olomoucké župě byly obvody v Olomouci.

---

63 MAREK, Pavel. *Přehled politického stranictví na území českých zemí a Československa v letech 1861-1998*. Rosice u Brna: Gloria, 2000. ISBN 80-86200-25-6. S. 119.

64 Tamtéž. S. 121.

65 BARTOŠ, Josef, ed. *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960*. Svazek I. Ostrava: Profil, 1966. S. 190.

66 Tamtéž. S. 191.

67 Tamtéž. S. 191.

68 Tamtéž. S. 192.

69 MAREK, Pavel. *Přehled politického stranictví na území českých zemí a Československa v letech 1861-1998*. Rosice u Brna: Gloria, 2000. ISBN 80-86200-25-6. S. 129.

Dále pak fungovaly okresní či místní organizace. Fungovaly také svazy socialistické mládeže. Tisk strany uskutečňovalo *České slovo*.⁷⁰

V době fašistické hrozby se vedení národně socialistické strany nechtělo účastnit na uskupování antifašistických sil, což mělo svůj podíl na událostech mnichovské kapitulace. Našli se však i někteří národní socialisté, kteří se rozhodli vystupovat v akcích proti fašismu společně s komunisty. Podobně se zachovali i někteří členové ostatních stran. Mnichovská kapitulace se však stala realitou a rozpad strany dosti podpořily prohitlerovské výroky Václava Klofáče.⁷¹ Následně se někteří členové zachránili odchodem do emigrace, ale mnoho ostatních členů skončilo později svou cestu v koncentračních táborech (společně s mnohými dalšími českými oběťmi).⁷²

---

70 BARTOŠ, Josef, ed. *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960*. Svazek I. Ostrava: Profil, 1966. **S. 192-193.**

71 Tamtéž. **S. 193.**

72 MAREK, Pavel. *Přehled politického stranictví na území českých zemí a Československa v letech 1861-1998*. Rosice u Brna: Gloria, 2000. ISBN 80-86200-25-6. **S. 130.**

2.2.5 Československá strana lidová

Katolická církev začala zakládat svoje politické organizace kvůli ovlivnění papežem Lvem XIII. jeho sociální encyklikou (1891). Jednalo se o řešení dělnické otázky a zároveň šlo o jakési omezení marxistického hnutí.⁷³ Toto byl zřejmě původní důvod toho, proč komunisté později katolickou církev pronásledovali a perzekvovali. Nešlo o víru v boha, ale o politiku. Politické cíle církve byly shrnuty v ideologii křesťanského socialismu (usmíření tříd, ideje křesťanské lásky). V českých zemích to byla právě Olomouc, kde vznikl roku 1848 první spolek vyznávající křesťansko-sociální zásady.⁷⁴ Do roku 1918 společně fungovaly katolicko-národní strana a strana křesťansko-sociální. Na Moravě byla silnější strana katolicko-národní. Obě původní strany však měly hlavní oporu ve věřícím venkovském obyvatelstvu, které se po roce 1918 stálo základnou pro sjednocení obou stran do Československé strany lidové. V základě církev potřebovala záchranu pomocí početnosti strany. Ke sjednocení došlo dne 10. září 1918.⁷⁵ Klerikální hnutí lidovců postupně došlo v období první ČSR k politické slabosti a silné pozice si zachovali pouze na moravském venkově. Do roku 1923 si strana ustálila svoji organizaci. V Olomouci (i v dalších městech kraje) byl zaveden sekretariát. Kolem roku 1926 si lidová strana konečně zajistila pevné pozice ve vládě a konečně mohli lidovci podpořit svoji katolickou hierarchii pomocí zákonů.⁷⁶ Úspěch lidovců se dále prohloubil v roce 1925 a jejich strana se stala nejsilnější stranou na Moravě. Tento statut si lidovci udrželi i do roku 1929. V olomouckém kraji fungovalo 19 okresních jednot.⁷⁷ K lidovcům byla přidružena Jednota duchovenstva pro olomouckou arcidiecézi. Dále se k nim také přidružovaly mnohé organizace a instituce (Říšské sdružení řepářů, Svaz katolických žen a dívek, atd.). Také ovládali kulturní a umělecké organizace. V Olomouci byl i svaz charity fungující k dobročinným účelům. Olomoucký zemský deník strany se nazýval Našinec.⁷⁸

Po roce 1935 začínají lidovci vystupovat protifašisticky. Po roce 1938 ovšem ČSL vstoupila do totalitní Strany národní jednoty. Mnozí lidovci, kněží a prostí křesťané však projevovali odpor vůči fašismu a účastnili se společně hnutí odporu.⁷⁹

73 MAREK, Pavel. *Přehled politického stranictví na území českých zemí a Československa v letech 1861-1998*. Rosice u Brna: Gloria, 2000. ISBN 80-86200-25-6. S. 151.

74 BARTOŠ, Josef, ed. *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960*. Svazek I. Ostrava: Profil, 1966. S. 195.

75 Tamtéž. S. 197-198.

76 Tamtéž. S. 198.

77 Tamtéž. S. 199.

78 Tamtéž. S. 200.

79 Tamtéž. S. 201.

2.2.6 Agrární (republikánská) strana

Celým názvem Republikánská strana zemědělského a malorolnického lidu. Tento název byl zaveden v roce 1922. Agráři byli v první ČSR nejsilnější politickou stranou. Její původ sahá do 2. poloviny 19. století. V této době kvetl kapitalismus a na vesnicích vznikla vrstva mocného zemědělského měšťanstva (agrární buržoazie). Agrární politické hnutí začalo vznikat jako ochrana zájmů této vrstvy. Na Moravě i v Čechách byl vývoj samostatný.⁸⁰ Strana vyznávala ideu agrarismus, což znamenalo, že uznávané povolání bylo rolník, který byl považován za živitele národa. Zemědělství bylo pro stranu základním odvětvím. Zastoupení svých členů měla strana na českém i slovenském území, což jí poskytovalo početně velkou základnu.⁸¹ V jejím čele byl Antonín Švehla. Agrární strana musela ke svému postavení postupně dojít. V roce 1920 byla ve volbách ještě na druhém místě za sociální demokracii. Na první místo se dostala od roku 1925 a následně v roce 1926 již byla hlavní složkou vlády a této důležité pozice se držela až do roku 1938.⁸² Na rozdíl od strany lidové byla strana agrární více úspěšná v Čechách. Na moravském venkově byla její úspěšnost poněkud menší. Postupem průběhu první ČSR agráři byli schopni zlepšit svoji organizační strukturu, ale poměry uvnitř strany nelze považovat za ideální, protože se objevoval rozpor mezi individualismem rolníka a nutným respektováním autorit ve svém okolí, což se projevovalo v tom, že v místních organizacích byli často úspěšní např. starší sedláci, kteří nepostrádali autoritu a bylo pro ně snadné ovlivňovat ostatní členstvo.⁸³ Agrární strana měla co do činění ohledně pozemkové reformy, která v období první ČSR probíhala. Ke straně se roku 1929 připojila Strana československý Domov. Bylo pečováno o organizaci Sokol. V Olomouci fungoval tisk s názvem Selské listy.⁸⁴

S příchodem fašistické hrozby začala agrární strana na jedné straně vystupovat s fašistickou orientací (Rudolf Beran) a na straně druhé praktikovat ústupkovou politiku (Milan Hodža). Z těchto důvodů byla mnichovská zrada dávana z největší části za vinu agrární straně, což jí do budoucna zajistilo definitivní zánik.⁸⁵

80 BARTOŠ, Josef, ed. *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960*. Svazek I. Ostrava: Profil, 1966. S. 202.

81 KRÁKORA, Pavel. *Aktuální společenskovední pohledy na výchovu k demokratickému občanství*. Praha: Nakladatelství Epoque, 2012. ISBN 978-80-7425-167-2. S. 38.

82 BARTOŠ, Josef, ed. *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960*. Svazek I. Ostrava: Profil, 1966. S. 204.

83 MAREK, Pavel. *Přehled politického stranictví na území českých zemí a Československa v letech 1861-1998*. Rosice u Brna: Gloria, 2000. ISBN 80-86200-25-6. S. 171.

84 BARTOŠ, Josef, ed. *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960*. Svazek I. Ostrava: Profil, 1966. S. 205.

85 Tamtéž. S. 205-206.

2.2.7 Živnostenská strana

Od dubna 1919 celým názvem Československá živnostensko-obchodnická strana středostavovská. Strana vznikla podle vzoru strany agrární, jen s tím rozdílem, že zaměření nebylo na venkov, nýbrž na městské střední vrstvy, což byli živnostníci, živnostenční dělníci a obchodníci.⁸⁶ V Olomouci sídlily zemské výkonné výbory a jejich sekretariáty pro Moravu a Slezsko.⁸⁷ Do třicátých let neměly orgány strany většího vlivu, což mělo příčinu v osobních vztazích funkcionářů. Byla založena ženská organizace a také sdružení dorostu. Schopnosti strany ohledně práce s dorostem byly zanedbatelné.⁸⁸ V sociální části programu strany byla hlavním úkolem ochrana středního stavu pomocí zákonů. V politické části programu se jednalo o podporu suverénního demokratického státu (republiky).⁸⁹ Program strany zůstal pouze jako programový nástin a povětšinou se strana více zajímala o zájmy konkrétních živnostníků, kteří si chtěli zlepšit svoje postavení (mnohé další otázky a problémy byly pro stranu na druhé koleji). Pozitivem však zůstává, že strana jako celek obhajovala demokratické zásady a byla věrná demokratické společnosti.⁹⁰ Tisk strany, vycházející v Olomouci, nesl název Československý deník.⁹¹

Bohužel ve třicátých letech se strana neubránila fašistickým tendencím, které se pak ve straně začaly projevovat. Následně po mnichovské zradě založili živnostníci společně s agrárníky stranu Národní jednoty, která byla totalitního rázu.⁹²

---

86 BARTOŠ, Josef, ed. *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960*. Svazek I. Ostrava: Profil, 1966. S. 206.

87 MAREK, Pavel. *Přehled politického stranictví na území českých zemí a Československa v letech 1861-1998*. Rosice u Brna: Gloria, 2000. ISBN 80-86200-25-6. S. 186.

88 Tamtéž. S. 186-187.

89 MAREK, Pavel. *Československá živnostensko-obchodnická strana středostavovská v politickém systému ČSR v letech 1918-1938*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1995. ISBN 80-7067-582-9. S. 86-87.

90 Tamtéž. S. 87.

91 BARTOŠ, Josef, ed. *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960*. Svazek I. Ostrava: Profil, 1966. S. 207.

92 Tamtéž. S. 207.

2.2.8 Národní demokracie

Vznik této strany se uskutečnil spojením čtyř stran v roce 9. února 1918. Byli to Národní strana svobodomyšlná (mladočeši), Strana státoprávně pokroková, Radikálně pokroková strana a Moravská lidová strana pokroková. To ještě dostala název Česká státoprávní demokracie, ale následně v březnu 1919 strana dostala nový název Československá národní demokracie.⁹³ Byla zaměřená konzervativně a nacionalisticky. Začínala se slabou voličskou základnou. I když v první ČSR si držela jisté postavení, její politická slabost byla značná, protože se jednalo o stranu velkého kapitálu, což nevyhovovalo např. drobným podnikatelům, protože s takovou stranou by stáli sami proti velkému konkurenčnímu koncernu, a proto se orientovali mnohem více ke straně živnostenské.⁹⁴ V čele strany stál Karel Kramář. Od voleb v roce 1920 postupně stále více klesal počet členů ve straně, za což zčásti mohl rozkol kvůli profašistickému kurzu, ale hlavně to bylo kvůli většímu úspěchu živnostníků. Olomouc odpovídala rozsahu volebního kraje a byla jednou z 5 národně demokratických žup.⁹⁵ Národní demokraté se pokusili o zvýšení svého vlivu tím, že založili Národní sdružení dělníků a zřízenců a také mnohé odborové organizace. V Olomouci byl jedním z tisků strany olomoucký *Pozor*.⁹⁶ Již od dvacátých let se národní demokracie přikláněla k fašistickému hnutí, což ve třicátých letech vyvrcholilo ve vytvoření nové strany Národního sjednocení. Toto sjednocení národních demokratů proběhlo s Národní ligou a s Národní frontou. V Národním sjednocení byla zlepšena organizační struktura a vznikly oddíly zvané šedivé košile, což ukazovalo fašistický ráz strany.⁹⁷

Vývoj národní demokracie došel k vyjádření fašismu, což byl důsledek její nacionální, antisemitské a protikomunistické politiky, kterou vyznávalo fašistické křídlo strany, které zatlačilo do pozadí demokratické tendence ve straně. Strana Národního sjednocení se následně zapřičinila na mnichovské zradě.⁹⁸

---

93 BARTOŠ, Josef, ed. *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960*. Svazek I. Ostrava: Profil, 1966. S. 207.

94 MAREK, Pavel. *Přehled politického stranictví na území českých zemí a Československa v letech 1861-1998*. Rosice u Brna: Gloria, 2000. ISBN 80-86200-25-6. S. 207.

95 BARTOŠ, Josef, ed. *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960*. Svazek I. Ostrava: Profil, 1966. S. 208.

96 Tamtéž. S. 208-209.

97 Tamtéž. S. 209.

98 Tamtéž. S. 209.

2.2.9 Čeští fašisté

V první ČSR se fašismus začal projevoval po roce 1921 v inspiraci Mussoliniho úspěšném pochodu na Řím, ale faktem je, že český fašismus neměl s italským fašismem nic společného, protože Češi k fašismu přistupovali jinak za svých vlastních okolností.⁹⁹ První fašistická skupina dostala svého vzniku na Moravě. Bylo to roku 1922 v Holešově pod vedením Roberta Macha, který byl následně považován za průkopníka českého fašismu.¹⁰⁰ V programu fašistického hnutí byl zahrnut hlavně nacionalismus, dále také šovinismus, antisemitismus, rasismus a odmítání idejí komunismu. Podle tohoto vyznání do strany nesměli být přijímáni komunisté, sociální demokraté a židé. Na konci roku 1922 měli fašisté již 15 organizací na Moravě, z čehož nejvíce jich bylo na Hané.¹⁰¹ Přes léta 1923 a 1924 začalo sjednocování fašistů, což dne 23. března v roce 1926 došlo k zavedení nového názvu strany Národní obec fašistická. Fašisté měli úderné čety v černých uniformách. Fašistické hnutí se však v průběhu první ČSR potýkalo s malým významem. V Prostějově měli fašisté 700 členů a v olomoucké župě měli jednoty na 100 místech. Tisk fašistů uskutečňovala např. Selská stráž v Prostějově či Hanácká republika v Holešově.¹⁰² Fašisté byli potencionálně nebezpečným hnutím, a proto bylo 18. března 1925 žádáno o sledování a pozorování rozvoje tohoto hnutí.¹⁰³ Sledování proběhlo a následně byla podána zpráva o tom, že olomoučtí fašisté dne 25. dubna 1926 vykonali důvěrnou schůzi v hostinských místnostech Sokolské zahrady za účasti 60-70 osob. Předsedou schůze byl Jan Lošťák a referoval ji prof. Khéres. Na schůzi se řešilo to, že demokratismus je v úpadku kvůli zastoupení komunistů v Národním shromáždění. Mluvílo se o změně změně volebního řádu (ústavní cestou), aby počet poslanců byl snížen na 150 a počet senátorů na 50. Poslanci by měli absolvovat minimálně měšťanskou školu a senátoři by měli být jmenováni presidentem na návrh universit. Dále také bylo zmíněno, že demokracii by nebylo na škodu míti diktátora, který by byl vzdělaným člověkem vysoké inteligence, světového rozhledu, statečnosti a mající oporu v celém národě.¹⁰⁴

---

99 SOKA Olomouc. Fond M 1-3. Karton č. 10. Inv. č. 297. Presidiu zemské správy politické v Brně. Čís. 237/pres. *Zakládání fašistických organizací na Moravě*. V Olomouci, 28. dubna 1926.

100 BARTOŠ, Josef, ed. *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960*. Svazek I. Ostrava: Profil, 1966. S. 210.

101 Tamtéž. S. 210.

102 Tamtéž. S. 210.

103 SOKA Olomouc. Fond M 1-3. Karton č. 10. Inv. č. 297. Předsednictví zemské správy politické. Čís. 3418/pres. *Zakládání fašistických organizací na Moravě*. V Brně dne 18. března 1925.

104 SOKA Olomouc. Fond M 1-3. Karton č. 10. Inv. č. 297. Presidiu zemské správy politické v Brně. Čís. 237/pres. *Zakládání fašistických organizací na Moravě*. V Olomouci, 28. dubna 1926.

Fašisté na začátku třicátých let uskutečnili několik pokusů o teroristické akce, ale Národní obec fašistická nikdy nedosáhla v ČSR masové základny, což si ovšem vedoucí činitelé vynahradili v době nacistické okupace, kdy nějaký čas pracovali ve službách nacistů.¹⁰⁵ S NOF (R. Gajda) spolupracovala Národní liga (J. Stříbrný). Společně získali v roce 1929 ve volbách 70.000 hlasů.¹⁰⁶ Jejich společenství netrvalo dlouho a Národní liga se roku 1934 stává součástí strany Národního sjednocení, kde společenství zase netrvá dlouho. Po roce 1937 Národní obec fašistická i Národní liga vstupují společně i s ostatními politickými stranami do Strany národní jednoty.¹⁰⁷ Za okupace byli čeští fašisté dosti izolovaní a byli jen využíváni gestapem.¹⁰⁸

---

105 BARTOŠ, Josef, ed. *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960*. Svazek I. Ostrava: Profil, 1966. **S. 210-211.**

106 Tamtéž. **S. 211.**

107 Tamtéž. **S. 211.**

108 KRÁKORA, Pavel. *Aktuální společenskovední pohledy na výchovu k demokratickému občanství*. Praha, 2012. ISBN 978-80-7425-167-2. **S. 62.**

2.2.10 Německá nacionální strana

Vznikla 23. září 1919 v Olomouci. V čele strany stál Rudolf Lodgman von Auen. V programu strany byly vyjádřeny zájmy německých vrstev, které už neměly vládnoucí pozici v ČSR. Strana nespolupracovala s českými politiky a její orientace směřovala k odtržení Sudet od ČSR. Strana byla organizována ve dvou krajích, což byly severomoravský a jihomoravský. Sdružovala organizace žen, mládeže a také učitelské odborové svazy. Zemědělská organizace měla své ústředí v Olomouci. Ve třicátých letech strana připravovala protistátní akce, což vedlo k úřednímu zastavení její činnosti dne 4. října 1933.¹⁰⁹

2.2.11 Německá národně socialistická (nacistická) strana dělnická

Od konce 19. století měl být národní socialismus opozicí proti německé sociální demokracii a také proti českým národním snahám. Název strany byl zaveden v květnu 1918. Strana se později přizpůsobila Hitlerově nacistickému hnutí v Německu. Program z roku 1921 v sobě zahrnoval prvky antisemitismu, ale hlavně se jednalo o jakési sebeurčení Němců v ČSR. Německé dělnictvo ve dvacátých letech tímto programem zatím strženo nebylo. V roce 1929 ve straně proběhl rozkol, který brzy zmizel. Úspěch strany se objevil až ve třicátých letech, kdy udeřila hospodářská krize a zároveň díky tomu vyrostlo i Hitlerovo hnutí. V roce 1932 stranu tvořilo 51% dělníků. Organizace strany byla soudobá s organizací nacistů v Německu. Na Moravě měla strana své ústředí v Opavě a působila ve třech krajích, kterými byly Opava, Olomouc a Brno. V roce 1931 měla strana na Moravě 15.000 členů. Straně bylo zakázáno vést sdružení mládeže v březnu 1932. Strana se snažila i organizovat pracovní službu. V Opavě vycházel časopis Volk und Gemeinde.¹¹⁰

V roce 1933 strana čím dál víc požaduje odtržení Sudet do vlastnictví Německa. Dne 11. listopadu 1933 je strana rozpuštěna a o necelé tři týdny později dne 28. listopadu 1933 jsou rozpuštěny i nacistické odbory.¹¹¹

---

109 BARTOŠ, Josef, ed. *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960*. Svazek I. Ostrava: Profil, 1966. S. 212-213.

110 Tamtéž. S. 213-215.

111 Tamtéž. S. 215.

2.2.12 Němečtí agrárníci

Německé agrární hnutí mělo při svém vzniku obdobné motivy jako agrární hnutí české. Šlo o obranu zájmů venkova u německých zemědělců. V období první ČSR němečtí agrárníci vystupovali proti ní a v jejím rámci byli samostatnou německou stranou. Řádné ustavení strany proběhlo dne 22. ledna 1920, kdy byl přijat nový program a strana se přejmenovala na Bund der Landwirte. V programu byly hájeny především německé požadavky. Při sbližování s českými agrárníky se němečtí agrárníci stávají hlavní představiteli politiky aktivizmu, tedy politiky spolupráce stran národnostních menšin se stranami vládními. V roce 1925 v parlamentních volbách získali němečtí agrárníci nejvíce hlasů ze všech německých stran (571.765 hlasů). Na Moravě bylo zemské vedení strany v Brně. Strana měla síť zemědělských organizací. Tisk strany uskutečňoval Deutsche Landpost. Po volbách v roce 1935 zažila Bund der Landwirte naprostou porážku.¹¹²

2.2.13 Němečtí křesťanští sociálové

V období Rakouska-Uherska měli němečtí křesťanští sociálové v českých zemích největší německou stranu a nejsilnější pozice měla tenkrát na jižní Moravě. V období první ČSR došlo k ustavení strany dne 2. listopadu 1919 s názvem Deutsche christlich-soziale Volkspartei. Přes dvacátá léta strana postupně přešla k aktivistické politice stejně jako němečtí agrárníci. Program strany zahrnoval katolicismus ve spojení s nacionalismem. Křesťanské rolnictvo na jižní Moravě bylo stranou nejvíce zasaženo. Strana v roce 1930 zavedla kraje odpovídající volebním krajům a také byly zavedeny organizace mládeže a dívek. Důležité pro stranu byl německé klerikální odbory. Počet členstva strany přes třicátá léta až do roku 1938 postupně klesal a klerofašistické křídlo došlo ve straně k hlavní převaze.¹¹³

2.2.14 Jiné menšinové strany

Zmiňme např. Sudetendeutsche Partei, která praktikovala akce proti ČSR.¹¹⁴ Dále také zmiňme německé živnostníky a jejich Deutsche Gewerbeartei. Nebo také Deutsche-demokratische Freiheitsartei. Židovské hnutí nemělo většího významu.¹¹⁵

112 BARTOŠ, Josef, ed. *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960*. Svazek I. Ostrava: Profil, 1966. S. 218-220.

113 Tamtéž. S. 220-221.

114 Tamtéž. S. 215-217.

115 Tamtéž. S. 221-222.

2.3 Volby a volební výsledky

V první ČSR fungovalo všeobecné, rovné, přímé a tajné volební právo. Bylo zavedeno i pro ženy. Probíhaly volby do parlamentu a do zastupitelstev. V parlamentních volbách se volilo do Poslanecké Sněmovny a do Senátu (tyto dvě komory tvořily Národní shromáždění). Užívalo se principu poměrného zastoupení. Voliči volili hlasovacím lístkem pro vybranou politickou stranu a podle procenta získaných hlasů strana dostala odpovídající počet mandátů v parlamentu. Volby do PS a do Senátu probíhaly společně. Poslanců bylo 300 a senátorů bylo 150. Organizace voleb probíhala podle volebních krajů. Ve volebních krajích si politické strany organizovaly svoje orgány.¹¹⁶

Volební kraje na Moravě byly kraj Olomouc, kraj Brno, kraj Jihlava, kraj Uherské Hradiště a kraj Moravská Ostrava.¹¹⁷ Volby do Národního shromáždění proběhly v letech 1920, 1925, 1929 a 1935.

Na následujících stránkách jsou uvedeny výsledky voleb v počtech hlasů. V první tabulce si uvedeme volební výsledky parlamentních voleb v Olomouci a v dalších dvou tabulkách budou uvedeny volební výsledky parl. voleb rozdělené na soudní okres Olomouc a politický okres Olomouc–město.

V uvedených tabulkách lze vidět, že na Olomoucku měli ve volbách největší vliv sociální demokraté, lidovci a agráři. Nejnižší přízně bylo projeveno fašistům a židům. Mezi stranami německými se ve volbách projevoval významný vliv německých sociálních demokratů. Němečtí agráři a němečtí křesťanští sociálové však také dosahovali jistého vlivu. Zajímavé je, že ve volbách na Olomoucku byla nacistická strana v podstatě průměrnou německou stranou. Tyto volební výsledky nám ukazují, že v oblasti Olomoucka se za první ČSR odehrávala pestrá volební živelnost a žádná z nejvýznamnějších stran nedosahovala takového vlivu, že by úplně přemohla ostatní strany. Zdá se mi to jako dobře započatý směr k demokratickému fungování občanské společnosti. Bohužel však nevyřešená národnostní otázka mezi námi a Němci byla pro toto demokratické fungování voleb značně ohrožující.

---

116 TRAPL, Miloš a Josef BARTOŠ. *Československo 1918-1938*. 3. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001. ISBN 802440267X. S. 22.

117 BARTOŠ, Josef, ed. *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960*. Svazek I. Ostrava: Profil, 1966. S. 167.

Tab. 1 — Počet hlasů v parlamentních volbách v Olomouci¹¹⁸

	1920	1925	1929	1935
Sociální demokracie	76.192	44.707	64.314	58.982
Komunistická strana		29.769	28.611	30.316
Národně socialistická strana	16.825	24.726	28.687	31.432
Strana lidová	59.860	78.558	68.361	64.685
Agrární strana	42.455	46.629	53.088	65.519
Živnostenská strana	13.877	21.322	20.170	31.499
Národní demokracie	25.763	10.837	12.770	19.484
Německá sociální demokracie	57.146	35.650	42.319	28.647
Německá nacionální strana		24.109	15.545	
Německá nacistická strana		17.014	22.883	
Německá agrární strana		42.742	32.744	16.632
Německá křesťansko sociální strana		36.950	45.608	23.506

118 BARTOŠ, Josef, ed. *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960*. Svazek I. Ostrava: Profil, 1966. S. 178, 180, 186, 193, 200, 205, 207, 208, 213, 214, 219, 221.

Tab. 2 — Počet hlasů v parlamentních volbách v soudním okrese Olomouc¹¹⁹

	1920	1925	1929	1935
Sociální demokracie	18.491	11.515	15.324	11.880
Strana lidová	7.811	12.100	10.433	10.979
Agrární strana	5.127	4.989	6.323	7.365
Národně socialistická strana	1.746	5.224	4.860	6.791
Živnostenská strana	3.294	4.479	4.101	6.706
Národní demokracie	5.393	2.280	3.216	4.711
Německá sociální demokracie	4.260	1.785	2.812	1.690
Německá agrární strana	1.758	2.667	2.795	959
Německá křesťansko sociální strana	1.101	2.456	2.295	1.580
Německá nacistická strana	3.245	1.759	2.262	
Německá nacionální strana	3.245	2.719	1.194	
Spojené strany židovské	666	989	733	
Komunistická strana		3.617	3.182	6.644
Národní liga			474	
Sudetoněmecká strana				6.988
Národní obec fašistická				642

119 BARTOŠ, Josef. *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960*. Svazek III. Ostrava: Profil, 1972. S. 39.

Tab. 3 — Počet hlasů v parlamentních volbách v politickém okrese Olomouc—město¹²⁰

	1920	1925	1929	1935
Sociální demokracie	10.460	5.260	6.833	5.547
Strana lidová	2.650	4.760	3.988	4.524
Agrární strana	600	690	1.098	1.102
Národně socialistická strana	1.240	3.540	3.288	4.495
Živnostenská strana	1.870	2.210	1.902	3.431
Národní demokracie	4.050	1.810	2.493	3.591
Německá sociální demokracie	2.680	1.400	2.000	1.072
Německá agrární strana	240	980	1.419	108
Německá křesťansko sociální strana	800	1.970	1.805	1.251
Německá nacistická strana	2.980	1.230	1.617	
Německá nacionální strana	2.980	2.490	1.054	
Spojené strany židovské	665	940	768	
Komunistická strana		1.860	1.224	2.922
Národní liga			365	
Sudetoněmecká strana				5.060
Národní obec fašistická				472

120 BARTOŠ, Josef. *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960*. Svazek III. Ostrava: Profil, 1972. S. 47.

2.4 Politické strany a občanská společnost

Na počátku 20. století v Olomouci ovlivňovala národnostní otázka politický život. Do roku 1918 Olomouc ovládala německá většina a po vzniku první ČSR narostla početní převaha Čechů a ti převzali politický vliv do svých rukou.

Na začátku dvacátých let se objevily v Olomouci problémy, které zapříčinilo škodlivé stranické jednání městského zastupitelstva. Jednalo se o neudržitelné hospodářství města Olomouce způsobené mnohými půjčkami. Město se zatěžovalo kupříkladu tím, že zaměstnávalo veliký počet lidí v městských podnicích, kde se nevykonávala nutná kontrola. Dne 3. března 1920 se uskutečnily vyprovokované bouře a rabování. Občanstvo sloučených obcí začalo jednat. Bylo uvedeno, že v období všeobecné hospodářské krize se politické strany na olomoucké radnici ukázaly býti nezpůsobilé řídit osudy města Olomouce. Občanstvo sloučených obcí se snažilo ozdravovat městské finance, ale rozbíjelo se o politiku prázdných hesel a frází. Bylo kritizováno také to, že město zaměstnávalo do svých služeb stále komunisty a bolševiky, které občanstvo sloučených obcí považovalo za nepřátele pořádku a státu. Všeobecným požadavkem bylo, aby balkon historické radnice nebyl zneužíván pro štvání lůzy a davů k drancování. Východiskem, přijatým dne 2. února 1921, se stalo okamžité rozpuštění městského zastupitelstva a dosazení správní komise s úředníkem jako vládním komisařem v čele. Tato záležitost byla uvedena v dopisu pro městské zastupitelstvo, ve kterém dne 6. ledna 1921 byly uvedeny požadavky, na kterých se shodli zástupci sloučených obcí z Černovíra, Lazců, Hejčína, Řepčína, Neředína, Bělidel a Hodolan.¹²¹ Na tomto příkladě můžeme vidět, že občanům na Olomoucku záleželo na dobrém fungování města Olomouce a již na počátku dvacátých let se občansky projeví pro změnu v městském zastupitelstvu. Tento příklad taky dobře demonstruje fakt, že politické vedení může mít občas špatné tendence a v těchto případech záleží na lidech jako občanech, aby projeví svůj nesouhlas a občansky se angažovali pro změnu.

V tom právě tkví demokracie a občanská společnost, že se občané musejí projevovat, protože oni jsou zásadním subjektem určujícím politický průběh a veškeré politické dění. Jde o to, že demokracie je živá a dá se považovat za nejnáročnější politické uspořádání, protože nikdy není hotová a nic není navždy naplánováno a určeno. Proto by se mělo na demokracii nahlížet jako na cestu, po které se musí stále

---

121 SOkA Olomouc. Fond M 1-3. Karton č. 5. Inv. č. 292. Čís. 4604. *Dopis P. T. městskému zastupitelstvu v Olomouci*. V Olomouci, 10. února 1921.

aktivně jít.¹²² Olomouc měla k této cestě velký potenciál, protože byla velmi významným a rozvinutým městem. Byly zde mnohé spolky, řada důležitých škol, divadla či přední církevní instituce.¹²³ Mnoho politických stran vyznávalo demokratické zásady, avšak politický vývoj na Olomoucku ovlivnily důsledky světové hospodářské krize (stejně jako všude jinde).¹²⁴ Důsledky krize jsou dávány za vinu demokracii a objevuje se fašistický trend (viz např. u Agrární strany). Krize poskytla fašismu živnou půdu. V tomto sledu můžeme vidět, že pro demokracii jsou nebezpečné hospodářské krize, protože nedostatek jídla a práce způsobuje uvadání občanské společnosti a lidé mohou propadnout fašistickým slibům. Hospodářská prosperita zdá se být naprosto nutným předpokladem pro udržení fungující demokracie s aktivní občanskou společností.

Dosti fascinující je taktika komunistů, kterou v první ČSR předváděli. Od negativistického subjektu nepřátelského ke všem demokraciím se komunisté dostali do pozice „obráců“ republiky, když vyzývali k odboji proti fašistické hrozbě z Německa. Komunisté se Hitlerova nacismu velmi obávali. Jejich vyzývání k záchraně republiky na konci třicátých let zdá se býti strategickým krokem. Přemýšlivý občan může dojít k názoru, že komunisté by již v první ČSR nejradši ovládli náš stát, ale nedařilo se jim to kvůli slabému významu jejich strany. Následně pak v roce 1948 komunisté u nás získali moc, o kterou usilovali. Pak již byl občanský sektor systematicky omezován. Avšak v první ČSR se o komunistech vědělo, že jsou pro náš stát jaksi nebezpeční, ale po válce na to lidé zřejmě zapomněli. V souvislosti s občanskou společností se komunistická strana dá chápat jako skrytá past, do které se občané mohou chytit bez dostatečného občanského vědomí.

Pravicový i levicový extremismus dle mého názoru vychází hlavně z občanské lenosti. Je mnohem jednodušší věřit demagogii fašistů či komunistů a následně se nemuset o nic starat. Avšak dříve či později u každého občana vyplyne nespokojenost s utlačováním jeho občanské svobody. Proto musí být demokracie a víra v důležitost občanského sektoru naším hlavním politickým směřováním. V letech 1918-1938 shledávám počátek tohoto směřování a následně po roce 1989 se cesta znovu otevřela. Proto je důležité mít přehled o politickém stranictví v období první ČSR, protože díky tomu máme náhled na evoluci k našemu dnešnímu demokratickému fungování.

122 ALAN, Josef. *Dialogy o občanské společnosti*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 1995.

ISBN 8085850079. S. 19-22.

123 BARTOŠ, Josef. *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960*. Svazek III. Ostrava: Profil, 1972. S. 49.

124 BARTOŠ, Josef a kol. *Malé dějiny Olomouce*. V Ostravě: Profil, 1972. S. 125.

3 ZÁVĚR

Politické strany hrály v první ČSR zásadní roli (i přesto, že v ústavě nebyla jejich existence nijak zakotvená). Tyto strany praktikovaly volební soutěž a následně se spojovaly do vládních koalic. Jejich působnosti na Olomoucku byla věnována tato práce. Cílem bylo podat jasný a stručný přehled o stranické situaci na Olomoucku v období první ČSR. Tento cíl byl zvolen, aby si čtenář mohl vytvořit přehled o uvedeném tématu. Uvedení tohoto přehledu bylo obohaceno o téma občanské společnosti v souvislosti s inspirováním čtenáře k občanskému vědomí, které je dnes potřeba. Znat první kořeny naší dnešní demokracie je potřebné.

Politické dění na Olomoucku bylo dosti ovlivněno česko-německou otázkou, a proto byl uveden i přehled o vztazích Čechů s Němci. Popis konkrétních politických stran byl občas obohacen o archiválie ze Státního okresního archivu Olomouc. Pro přehled významnosti stran byly uvedeny volební výsledky parlamentních voleb. Při psaní byl dáván důraz na podání informací v jasné a stručné podobě. Chci nyní odkázat čtenáře k samostudiu a k ověření informací svou vlastní četbou. Velmi doporučuji badatelské práce Josefa Bartoše, Miloše Trapla, Pavla Marka, Jiřího Malíře či Františka Šamalíka. Jejich badatelské práce jsou velmi rozsáhlé a důsledné.

Vývoj politických stran na Olomoucku došel ke konci první ČSR od demokracie a humanity k fašizujícím tendencím. Došel jsem k názoru, že fašismus se tenkrát stal jakýmsi trendem. Při průzkumu politických stran jsem si uvědomil, že demokracie je důležitá pro možnost fungování občanské společnosti. Náš začátek cesty k dobré demokracii byl však zastaven mnichovskou zradou a následnou okupací.

Jak jsem již zmínil v úvodu, v SOkA Olomouc jsem byl odkázán na Místopis Moravy a Slezska. Přesto jsem se však pokusil mezi archiváliemi najít něco, co by korespondovalo s tématem této práce. Hlavně a převážně jsem pracoval s knižními zdroji. Tato práce pro mě byla skvělou příležitostí k poznávání města Olomouce. Při psaní jsem si uvědomil vděčnost, kterou cítím k našemu dnešnímu demokratickému zřízení. Kdysi na střední škole jsem však zažil spolužáky, kteří mi řekli, že k volbám nechodí, protože to berou za zbytečné. Chodit k volbám je ale důležité, protože je to naše základní občanské právo, kterého bychom si měli vážit.

K dalšímu bádání bych navrhl např. průzkum olomouckých spolků v období první ČSR a jejich působnost, protože spolkový život byl v Olomouci velmi bohatý.

SEZNAM ZDROJŮ

KRÁKORA, Pavel. *Aktuální společenskovední pohledy na výchovu k demokratickému občanství*. Praha: Nakladatelství Epoque, 2012, 197 s. Erudica, svazek 21. ISBN 978-80-7425-167-2.

ŽALOUDEK, Karel. *Encyklopedie politiky*. 2. přeprac. a aktualiz. vyd. Praha: Libri, 1999, 359 s. ISBN 8085983753.

BARTOŠ, Josef, ed. *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960*. Svazek I., Územně správní vývoj státních a společenských institucí a organizací na Moravě a ve Slezsku v letech 1848-1960. Ostrava: Profil, 1966, 335 s.

BARTOŠ, Josef. *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848-1960*. Svazek III, Okresy: Olomouc město a venkov, Litovel, Šternberk, Mor. Beroun. Ostrava: Profil, 1972, 364 s.

TRAPL, Miloš a Josef BARTOŠ. *Československo 1918-1938*. 3. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2001, 156 s. ISBN 802440267X.

MAREK, Pavel. *Přehled politického stranictví na území českých zemí a Československa v letech 1861-1998*. Rosice u Brna: Gloria, 2000, 403 s. ISBN 80-86200-25-6.

MAREK, Pavel. *Československá živnostensko-obchodnická strana středostavovská v politickém systému ČSR v letech 1918-1938*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1995, 167 s. ISBN 80-7067-582-9.

BARTOŠ, Josef, Jan BISTRICKÝ, Jiřina HOLINKOVÁ, et al. *Malé dějiny Olomouce*. V Ostravě: Profil, 1972. (Brožováno).

ŠKRÁBEK, Josef. *Včerejší strach: jaké to bylo mezi Čechy a Němci? : a jaké to bude..*. Praha: Vyšehrad, 2002, 309 s. ISBN 8070216077.

ALAN, Josef, ed. *Dialogy o občanské společnosti*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 1995, 254 s. ISBN 8085850079.

HÁJEK, Martin. *Olomoučtí Němci 1918-1938*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2020, 203 s. ISBN 978-80-244-5726-0.

SLÁDEK, Milan. *Němci v Čechách: německá menšina v českých zemích a Československu 1848-1946*. Hodkovičky: Pragma, c2002, 205 s. ISBN 8072059017.

ZIMMERMANN, Hans Dieter. *Dějinné sousedství Čechů a Němců*. Přeložila Eva PÁTKOVÁ. Praha: Ústav T.G. Masaryka, 2012, 263 s. ISBN 978-80-86142-45-6.

CABADA, Ladislav a David ŠANC. *Český stranický systém ve 20. století*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005, 223 s. ISBN 8086898504.

NEUDORFLOVÁ, Marie L., ed. *Češi a Němci v pojetí a politice T.G. Masaryka: sborník příspěvků z mezinárodní konference*. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2004, 229 s. ISBN 80-86495-22-1.

KURAL, Václav, KLENER, Pavel, ed. *Češi, Němci a mnichovská křižovatka: (stručné čtení)*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2002, 197 s. ISBN 8024603608.

BROKLOVÁ, Eva, Josef TOMEŠ a Michal PEHR. *Agrárníci, národní demokraté a lidovci ve druhém poločase první Československé republiky*. Praha: Masarykův ústav a Archiv AV ČR, 2008, 267 s. ISBN 978-80-86495-47-7.

KUBÍČEK, Jaromír. *Český politický tisk: na Moravě a ve Slezsku v letech 1918-1938*. Brno: Blok, 1982, 315 s.

ŠAMALÍK, František. *Občanská společnost v moderním státě*. Brno: Doplněk, 1995, 279 s. ISBN 8085765454.

BĚLINA, Pavel a Jiří POKORNÝ. *Dějiny země Koruny české. II, Od nástupu osvícenství po naši dobu*. Praha: Paseka, 1992, 308 s. ISBN 80-85192-30-6.

SOkA Olomouc. Fond M 1-3. Karton č. 10. Inv. č. 297. Presidiální spisy 1926.

SOkA Olomouc. Fond M 1-3. Karton č. 5. Inv. č. 292. Presidiální spisy 1921.

SOkA Olomouc. Fond M 1-3. Karton č. 7. Inv. č. 294. Presidiální spisy 1923.

SOkA Olomouc. Fond M 1-3. Karton č. 17. Inv. č. 302. Presidiální spisy 1931.

Fond M 1-3. Karton č. 10. Rok 1926 - 237 *Vznik a vývoj fašistického hnutí na Moravě. Oběžník z 18.3. 1925, četnická relace v Charvátech, zpráva*. (4) 623.

Fond M 1-3. Karton č. 10. Rok 1926 - 665 *Vzmáhání se fašistického hnutí na Olomoucku. Trestní řízení proti vedoucím představitelům. Četnické relace, výnosy, zprávy, přípisy z června až října 1926*. (9) 649.

Fond M 1-3. Karton č. 10. Rok 1926 - 559 *Upozornění na agitaci komunistů na vysokých školách. Výnos z 11.8. 1926*. (2) 643.

Fond M 1-3. Karton č. 10. Rok 1926 - 565 *Upozornění na snahy komunistů organisovat universitní mládež. Výnos z 13.8. 1926*. (2) 644.

Fond M 1-3. Karton č. 17. Rok 1931 - 48 *Vyšetřování německé národně-socialistické manifestace v Hněvotíně dne 12.10. 1930. - Výnos z 30.10.1930, četnická relace stanice Hněvotín, udání na iniciátory, oběžníky s informací o činnosti jiných nacionalistických spolků*. (17) 903.

Fond M 1-3. Karton č. 7. Rok 1923 - 182 *Rozkol v národně-demokratické straně na Moravě. Šetření údajů, uveřejněných v časopise Stráž socialismu. - Výnos z 15.4. 1923, novinové výstřižky*. (4) 462.

Fond M 1-3. Karton č. 5. Rok 1921 - 106 *Trestní řízení proti původcům prosincových komunistických nepokojů. - Oběžník z 13.1. 1921, zpráva, výnos. (3) 287.*

Fond M 1-3. Karton č. 5. Rok 1921 - 118 *Organizační statut komunistické strany v československé republice. - Oběžník z 28.11. 1920, 21.1. a 26.2. 1921, četnická relace, zpráva. (10) 289.*